

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2024, Issue 1, Volume 19, Pages 31-40.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 15.12. 2023 | Reviewed 12.02.2024 | Accepted: 15.04. 2024 | Published: 15.06. 2024

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>

**DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT
PRIVATE INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО**

FORMA ADECVATĂ DE RECUNOAȘTERE ȘI PROTECȚIE PENTRU CUPLURILE DE ACELAȘI SEX. CONSIDERAȚII PE MARGINEA CAUZEI *BUHUCEANU*

THE APPROPRIATE FORM OF RECOGNITION AND PROTECTION FOR SAME-SEX COUPLES. CONSIDERATIONS ON THE *BUHUCEANU* CASE

LA FORME APPROPRIÉE DE RECONNAISSANCE ET DE PROTECTION POUR LES COUPLES DE MEME SEXE. CONSIDERATIONS SUR LE CAS *BUHUCEANU*

СООТВЕТСТВУЮЩАЯ ФОРМА ПРИЗНАНИЯ И ЗАЩИТЫ ОДНОПОЛЫХ ПАР. СООБРАЖЕНИЯ ПО ДЕЛУ *БУХУЧАНУ*

JUGASTRU Călina-Felicia* / JUGASTRU Calina-Felicia / ЖУГАСТРУ Калина Фелиция

ABSTRACT:

THE APPROPRIATE FORM OF RECOGNITION AND PROTECTION FOR SAME-SEX COUPLES. CONSIDERATIONS ON THE *BUHUCEANU* CASE

One of the recent judgments of the Strasbourg Court brings to the fore topical issues in family life. A gradually building jurisprudence initially denied same-sex couples the right to family life under Article 8 of the Convention. Subsequently, the possibility for same-sex couples to benefit from the protection of that text was opened up and Member States were under a positive obligation to provide them with the appropriate legal framework for recognition. The European Court leaves it to the discretion of the States to decide which form of recognition and protection (in principle, the choice is between civil/registered partnership and same-sex marriage). This is the main problem raised by the *Buhuceanu and Others v. Romania* judgment, in terms of the failure of the Romanian State to fulfil its positive obligation. Most probably, the Romanian legislator will resort to the institution of civil/registered partnership, keeping same-sex marriage.

Keywords: *Buhuceanu and others v. Romania*, positive obligation, form of recognition and protection.

JEL Classification: K36

Universal Decimal Classification: 340.1; 347.61

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>

* **JUGASTRU Călina-Felicia** – Profesor universitar. Doctor în drept, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Drept (Sibiu, România)./ **JUGASTRU Calina-Felicia** – University professor. Doctor of Law, "Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Law (Sibiu, Romania)./ **ЖУГАСТРУ Кэлина-Фелиция** – профессор университета. Доктор юридических наук, Университет «Луциан Блага», Сибиу, юридический факультет (Сибиу, Румыния). <https://orcid.org/0009-0007-8253-4880>; **E-mail:** calina.jugastru@ulbsibiu.ro
RMDIRI, 2024, Nr. 1 (Vol. 19) <https://rmdir.md/> ; <https://www.usem.md/md/p/rmdir>

REZUMAT:

FORMA ADECVATĂ DE RECUNOAȘTERE ȘI PROTECȚIE PENTRU CUPLURILE DE ACELAȘI SEX. CONSIDERAȚII PE MARGINEA CAUZEI *BUHUCEANU*

Una dintre hotărârile recent pronunțate de Curtea de la Strasbourg aduce în atenție chestiuni de actualitate, în materia vieții de familie. O jurisprudență gradual construită a negat, inițial, dreptul cuplurilor de același sex la viața de familie, în temeiul art. 8 din Convenție. Ulterior, a fost deschisă posibilitatea cuplurilor de același sex de a beneficia de protecția textului menționat, iar în sarcina statelor membre a fost reținută obligația pozitivă de a le asigura cadrul legal adecvat de recunoaștere. Instanța europeană lasă în marja de apreciere a statelor să decidă care este forma de recunoaștere și protecție (în principiu, alegerea operează între parteneriatul civil/înregistrat și căsătoria între persoanele de același sex). Aceasta este principala problemă pe care o ridică hotărârea *Buhuceanu și alții c. României*, din perspectiva neîndeplinirii obligației pozitive de către statul român. Cel mai probabil, legiuitorul român va recurge la instituția parteneriatului civil/înregistrat, păstrând căsătoria pentru persoanele de același sex.

Cuvinte cheie: *Buhuceanu și alții c. României*, obligație pozitivă, forma de recunoaștere și protecție.

JEL Classification: K36

CZU: 340.1; 347.61

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>

RÉSUMÉ:

LA FORME APPROPRIÉE DE RECONNAISSANCE ET DE PROTECTION POUR LES COUPLES DE MEME SEXE. CONSIDERATIONS SUR LE CAS *BUHUCEANU*

L'un des récents arrêts de la Cour de Strasbourg met en lumière des questions d'actualité dans le domaine de la vie familiale. Une jurisprudence qui s'est construite progressivement a d'abord refusé aux couples de même sexe le droit à la vie familiale en vertu de l'article 8 de la Convention. Par la suite, la possibilité pour les couples de même sexe de bénéficier de la protection de ce texte a été ouverte et les États membres ont eu l'obligation positive de leur fournir le cadre juridique approprié pour la reconnaissance. La Cour européenne laisse à la discrétion des États le choix de la forme de reconnaissance et de protection (en principe, le choix est entre le partenariat civil/enregistré et le mariage homosexuel). C'est le principal problème soulevé par l'arrêt *Buhuceanu et autres c. Roumanie*, en termes de manquement de l'État roumain à son obligation positive. Très probablement, le législateur roumain aura recours à l'institution du partenariat civil/enregistré, en conservant le mariage homosexuel.

Mots clés : *Buhuceanu et autres c. Roumanie*, obligation positive, forme de reconnaissance et de protection

Classement JEL: K36

Classification décimale universelle: 340.1; 347.61

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>

РЕЗЮМЕ:

СООТВЕТСТВУЮЩАЯ ФОРМА ПРИЗНАНИЯ И ЗАЩИТЫ ОДНОПОЛЫХ ПАР. СООБРАЖЕНИЯ ПО ДЕЛУ *БУХУЧАНУ*

Одно из решений, недавно вынесенных Страсбургским судом, акцентирует внимание на актуальных вопросах семейной жизни. Постепенно формировавшаяся судебная практика изначально отрицала право однополых пар на семейную жизнь на основании ст. 8 Конвенции. Позднее однополым парам открылась возможность воспользоваться защитой упомянутого текста, а позитивное обязательство предоставить им соответствующую правовую основу для признания было сохранено в сфере ответственности государств-членов. Европейский суд оставляет на усмотрение государств решать, какая форма признания и защиты (в принципе, выбор действует между гражданским/зарегистрированным партнерством и браком между людьми одного пола). Это основная проблема, поднятая решением *Бухучану* и другие против

Румынии, с точки зрения невыполнения позитивного обязательства румынским государством. Скорее всего, румынский законодатель прибегнет к институту гражданского/зарегистрированного партнерства, сохранив брак для лиц одного пола.

Ключевые слова: Бухучану и другие против Румынии, позитивное обязательство, форма признания и защиты.

JEL Classification: K36

УДК: 340.1; 347.61

<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>

I. Aspecte introductive

Cauza în care Curtea de la Strasbourg s-a pronunțat în data de 23 mai 2023 delimitează un perimetru în care actualitatea cuplurilor de același sex este în prim-plan. Hotărârea a rămas definitivă, conform comunicatului de presă din data de 26 septembrie 2023¹. *Buhuceanu și alții contra României* va rămâne în galeria cauzelor de referință, prin modificările legislative care se prefigurează în dreptul român. Condamnarea în temeiul art. 8 din Convenție antrenează (imperativ) reglementarea unui cadru de recunoaștere și protecție pentru cuplurile de același sex. Notăm, în cele ce urmează câteva idei care se desprind din hotărârea Curții, pe marginea *obligației pozitive, consensului european* (indisolubil legat de marja de apreciere ce revine statelor) și a *protecției pe care statele membre trebuie să o ofere cuplurilor de același sex*. Odată ce a fost lămurită accepțiunea largă a noțiunii „viață de familie” (într-o jurisprudență care a înregistrat atât negarea, cât și revirimentul), rămâne a delimita formele de protecție posibile, pentru cuplurile de același sex. Legiuitorul român va fi în situația de a reflecta și de a decide, cu lura în considerare a tradiției naționale, standardelor europene și soluțiilor din dreptul comparat.

II. Chestiuni prealabile

1. Scurtă evocare a stării de fapt și a soluției în *Buhuceanu*

Instanța europeană a fost investită, în perioada 2019-2020, cu cereri formulate de cupluri de același sex, ale căror demersuri (în vederea încheierii căsătoriei pe teritoriul României) au fost respinse ca fiind contrare art. 271 și art. 277 alin. 1 C. civ. român. În temeiul art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie) și art. 14 (interzicerea discriminării), reclamantii s-au plâns de faptul că nu dispuneau de niciun mijloc juridic de protecție a relației, întrucât nu aveau acces la forma de uniune consacrată legal în România. Lipsa de recunoaștere a uniunilor între persoane de același sex) fie sub forma căsătoriei, fie a parteneriatului civil, a dezavantajat reclamantii în moduri specifice. Reclamantii au arătat că, de pildă, în unitățile medicale membrii uniunilor de cuplu nu pot lua decizii în numele lor partenerului, nu pot să revendice trupul partenerului decedat de la morgă; nu au statutul de coasigurat în cadrul asigurării de sănătate a partenerului; nu au dreptul de a continua contractul de închiriere a locuinței în cazul decesului partenerului, nu au dreptul la pensie de urmaș, nu li se acordă zile de concediu în caz de deces sau boală gravă a partenerului ș.a. Toate aceste prerogative sunt prevăzute în dreptul român doar pentru cuplurile căsătorite², astfel că, în speță, încălcarea art. 8 a durat o perioadă lungă de timp și a afectat numeroase aspecte cotidiene ale vieții de familie.

¹ CEDO, camera a patra, nr. 20081/19 ș.a. Hotărârea este disponibilă la adresa [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22JUDGMENTS%22\],%22itemid%22:\[%22001-224774%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22documentcollectionid%22:[%22JUDGMENTS%22],%22itemid%22:[%22001-224774%22]}), accesată la data de 3 septembrie 2023. A rămas definitivă, potrivit comunicatului de presă al Curții, din data de 26 septembrie 2023 (<file:///C:/Users/Calina/Downloads/Grand%20Chamber%20Panel's%20Decisions%20-%20September%202023.pdf>, accesat la 28 septembrie 2023).

² În ceea ce privește argumentul Guvernului cu privire la posibilitatea de a obține o parte din drepturile de care beneficiază cuplurile căsătorite prin intermediul unor contracte private (a se vedea paragraful 49 de mai jos), reclamantii au remarcat că drepturile garantate cuplurilor căsătorite își au originea în lege și sunt opozabile erga omnes. Acest nivel de protecție nu poate fi obținut prin contracte private (*Buhuceanu*, par. 42).

Curtea a constatat că dreptul român prevede o singură formă de uniune de familie (căsătoria între persoane de sex opus) și nu recunoaște cuplurile de același sex. Statul pârât nu a informat instanța europeană cu privire la intenția de a opera modificări, pentru a permite cuplurilor de același sex să se bucure de un regim juridic de protecție. Dimpotrivă, mai multe proiecte legislative nu au primit sprijinul Parlamentului și al Guvernului. Prin urmare, solicitanții au un interes deosebit în reglementarea unei forme de uniune civilă, cu scopul de a avea lor relații recunoscute și protejate din punct de vedere juridic, fără obstacol inutil. Curtea a menționat că nu poate discerne vreun risc pentru instituția căsătorie, întrucât acordarea recunoașterii legale a uniunilor homosexuale nu împiedică intrarea cuplurilor de sex opus în instituția căsătoriei. Cu cinci voturi pentru și două voturi împotriva s-a constatat încălcarea art. 8 din Convenție. Nu au fost examinate separat plângerile formulate în temeiul art. 14, având în vedere constatările formulate în temeiul art. 8. Cu șase voturi pentru și unul împotriva, s-a apreciat că, prin constatarea încălcării, s-a oferit o satisfacție echitabilă suficientă pentru prejudiciul suferit de reclamanți. Judecătorul Guerra Martins a emis o opinie parțial separată, iar judecătorii Wojtyczek și Harutyunyan au exprimat o opinie separată.

2. Obligația pozitivă. De la *Oliari* la *Buhuceanu*

Obligația pozitivă privește forma de protecție adecvată pentru recunoașterea cuplurilor de același sex. *Buhuceanu* face trimitere la jurisprudența anterioară, reamintind că, în temeiul art. 8 din Convenție pot fi impuse anumite obligații pozitive, în sarcina statului membru.

Hotărârea de referință este *Oliari și alții c. Italiei* (iar *Fedotova* reia principalele aserțiuni): statul pârât este obligat să asigure respectarea vieții private și de familie a cuplurilor de același sex prin asigurarea unui cadru juridic care să garanteze recunoașterea și protecția relației lor în dreptul intern; cuplurile de același sex sunt la fel de capabile ca și cuplurile de sex diferit de a intra în relații stabile și angajate și au nevoie comparabilă de recunoaștere legală și protecție a relațiilor lor (*Fedotova* [MC], par. 162; *Oliari*, par. 165). Se menționează că, după ce a luat în considerare interesele reclamanților, „care au fost lipsiți de orice mijloace de protecție a relației lor, precum și motivele de interes public invocate de statul pârât, Curtea a concluzionat că, în absența unui interes comunitar predominant care ar putea fi pus în balanță față de interesele reclamanților, Italia și-a depășit marja de apreciere și nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a se asigura că reclamanții aveau la dispoziție un cadru juridic specific care prevedea recunoașterea și protecția relației între persoane de același sex” (*Fedotova* [MC], par. 162; *Oliari*, par. 185)¹.

Concluzia este similară în *Buhuceanu și alții c. României*: statul român și-a depășit marja de apreciere și nu și-a respectat obligația pozitivă de a garanta reclamanților respectarea vieții private și de familie (par. 83).

3. Consensul european și marja de apreciere

Consensul european este un vector care contribuie la configurarea sferei marjei de apreciere. Consensul presupune identitate de opinii (cu privire la o anumită problemă), iar traseul parcurs până la acest rezultat este gradual. În ipoteza care privește cuplurile de același sex, au fost depășite etapele non-recunoașterii vieții de familie și non-recunoașterii obligației pozitive ce revin statelor membre.

„Momentul” *Buhuceanu* marchează existența consensului dublu direcționat. Pe de o parte, atunci când este în joc un aspect deosebit de important al existenței sau identității unei persoane, marja de apreciere acordată statului este limitată². Sfera restrânsă a marjei de

¹ Ideea obligației pozitive este reluată în cauza *Orlandi și alții c. Italiei* (par. 192, 210, cu sublinierea necesității de a asigura recunoașterea juridică și protecția cuplurilor de același sex) și în *Fedotova* [MC], par. 163. Alte hotărâri care se referă la aceste probleme sunt *X și Y c. Țărilor de Jos*, 1985; *Maumousseau și Washington c. Franței*, 2007; *Söderman c. Suediei* [MC], 2013; *Hämäläinen c. Finlandei* [MC], 2014; *S.H. și alții c. Austriei* [MC], 2011.

² A se vedea, de exemplu, *Goodwin c. Regatului Unit*, pct. 90; *Pretty c. Regatului Unit*, nr. 2346/02, pct. 71, CEDO 2002-III).

apreciere (limitele impuse acesteia) se grefează pe existența consensului. Pe de altă parte, marja de apreciere va fi mai largă, atunci când nu există un consens în rândul statelor membre, indiferent că sunt în discuție importanța relativă a interesului aflat în joc ori cele mai adecvate metode pentru protejarea acestuia, în special atunci când cauza ridică probleme sensibile, care țin de morală ori de etică¹. Marja largă este justificată de necesitatea păstrării unui echilibru între interese private ori publice concurente sau între drepturi ale Convenției² (*Oliari*, par. 162).

Un exemplu în ceea ce privește evoluția consensului european. *Schalk și Kopf c. Austriei* (CEDO, 2010). La data pronunțării hotărârii de către Curte, legea privind parteneriatul înregistrat era adoptată. Așadar, instanța trebuia doar să stabilească dacă statul pârât ar fi trebuit să le ofere reclamantilor o modalitate alternativă de recunoaștere juridică a parteneriatului lor mai devreme decât a făcut-o (adică înainte de 1 ianuarie 2010). Curtea a constatat evoluția rapidă a consensului european la care s-a ajuns în deceniul anterior, dar și că nu exista încă o majoritate de state care prevedeau recunoașterea juridică a cuplurilor formate din persoane de același sex (la acel moment, nouăsprezece state), S-a apreciat că domeniul în cauză era unul în care drepturile evoluau permanent, nefiind stabilit un consens, astfel că era la latitudinea statelor să aleagă momentul la care să legisfeze (cu alte cuvinte, statele beneficiau de marjă de apreciere în ceea ce privește alegerea momentului pentru introducerea unor modificări legislative. Legea austriacă cu privire la parteneriatul înregistrat, în vigoare de la 1 ianuarie 2010, reflectă evoluția descrisă mai sus și astfel, face parte din consensului european în curs de dezvoltare. Chiar dacă nu este în avangardă, legislatorului austriac nu îi poate fi reproșat faptul că nu a adoptat Legea cu privire la parteneriatul înregistrat mai devreme (par. 105-106). La acel moment, Curtea a constatat (conform art. 14 și art. 8 din Convenție) că nu se poate impune statelor contractante obligația acordării accesului la căsătorie cuplurilor formate din persoane de același sex³.

III. Forma adecvată de recunoaștere și protecție

1. Premisa – accepțiunea largă a noțiunii „viață de familie”

Instanța europeană reține în *Buhuceanu* absența cadrului juridic specific pentru cuplurile de același sex, fără să nominalizeze forma de protecție adecvată. În virtutea marjei largi de apreciere, opțiunea legislativă aparține statelor membre. Dacă decizia de a oferi sau de a nu oferi un cadru legal (pentru cuplurile de același sex), nu este la îndemâna statelor, în schimb, regimul juridic concret nu poate fi impus pe cale jurisprudențială. Într-un proces gradual, accepțiunea noțiunii „viață de familie” a suferit modificări în optica instanței de la Strasbourg. De la non-recunoașterea relației între persoane de același sex ca intrând în categoria „viață de familie”, la deschiderea manifestată în anii din urmă – traseul a fost sinuos⁴.

În prezent, accepțiunea largă a vieții de familie (în temeiul art. 8 din Convenție) este fundamentul modificării conturului noțiunii „căsătorie”. S-a afirmat doctrinar, cu timp în urmă – căsătoria reprezintă baza familiei și „generează între cei care o încheie, raporturi multiple și complexe, de diferite naturi, dintre care numai unele fac obiectul reglementării juridice”⁵. De la

¹ *X, Y și Z c. Regatului Unit*, 1997, par. 44; *Fretté c. Franței*, par. 41; *Goodwin c. Regatului Unit*, par. 85.

² CEDO, *Fretté*, par. 42; CEDO, *Odièvre c. Franței* [MC], par. 44-49; *Evans c. Regatului Unit* [MC], par. 77, CEDO 2007; *Dickison c. Regatului Unit* [MC], par. 78, CEDO 2007.

³ În *Oliari*, instanța nota că, relevant pentru aprecierea Curții, este și procesul de recunoaștere juridică a cuplurilor formate din persoane de același sex, care a continuat să evolueze rapid în Europa după pronunțarea hotărârii în cauza *Schalk și Kopf c. Austriei*. Până la acel moment, o majoritate fragilă a statelor membre (douăzeci și patru din patruzeci și șapte) legiferase deja în favoarea unei astfel de recunoașteri și a protecției relevante. Aceeași dezvoltare rapidă putea fi constatată la nivel mondial. Informațiile disponibile demonstrau evoluția internațională permanentă către recunoașterea juridică – o recunoaștere căreia Curtea nu poate să nu îi acorde importanță (par. 178).

⁴ Pentru o analiză *in concreto* a vieții de familie, din perspectiva CEDO, a se vedea, J.-M. Larralde, *Famille et Convention européenne des droits de l'homme*, în J.-M. Larralde, M.-J. Redor-Fichot (dir.), *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, nr. 11/2013, *Le droit de la famille en (r)évolutions*, p. 22-24, inclusiv jurisprudența indicată la notele de subsol.

⁵ Al. Bacaci, *Raporturile patrimoniale în dreptul familiei*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 3. S-a dovedit în timp că – element de bază al familiei – „căsătoria dezvăluie particularități politice, sociologice și religioase ale

uniunea clasică bărbat-femeie, instituția căsătoriei a fost dinamică, în limitele granițelor naționale¹. Ceea ce a contribuit semnificativ la adoptarea noului tipar, a fost condiția diferenței de sex². Unele state au abolit acest impediment și au legiferat căsătoria între persoanele de același sex (de exemplu, Franța, Țările de Jos, Portugalia, Suedia, Belgia, Danemarca, Spania, Anglia, Germania, Elveția). În planul elementului de extraneitate, conflictul de calificări este generat de modul diferit în care este definită căsătoria – fie ca uniune între femeie și bărbat, fie ca tipar care înglobează și uniunile între persoane care au același sex.

2. Care sunt formele de protecție disponibile?

Gama uniunilor de cuplu implică tradiția căsătoriei heterosexuale și uniunile de cuplu netradiționale. Ultima categorie este circumscrisă căsătoriilor între persoane de același sex și uniunilor instituționalizate, de tipul parteneriatelor civile/înregistrate. Nu avem în vedere, în acest context, uniunea liberă, numită, îndeobște, concubinaj³.

Un tablou al instituțiilor netradiționale pune în lumină o hartă diversă, atât în ce privește consacrarea în dreptul pozitiv, cât și conținutul reglementării. Dacă pentru spațiul internațional, căsătoria heterosexuală (și monogamă) este regula, discuțiile sunt generate de ceea ce este considerat, îndeobște, „netradițional”. Parteneriatul civil /înregistrat a intrat, în urmă cu peste 30 de ani în dreptul substanțial și în dreptul internațional privat al statelor (Danemarca l-a reglementat prin Legea nr. 372/1989, promovând un cadru deschis și cuplurilor formate din persoane de același sex). La nivel european, parteneriatul înregistrat este definit ca „regim de viață comun între două persoane, prevăzut de lege, a cărui înregistrare este obligatorie în temeiul respectivei legi și care îndeplinește formalitățile juridice impuse de respectiva lege pentru constituirea sa” [art. 3 alin. 1 lit. a din Regulamentul (UE) 2016/1104]⁴.

2.1. Căsătoria între persoane de același sex

Căsătoria între persoane de același sex este o variantă normativă a căsătoriei – cealaltă variantă fiind căsătoria între persoane de sex diferit. Noul tipar nu cunoaște reglementare decât într-un număr de state și echivalează cu reformarea mai multor instituții tradiționale⁵. O evidență la data de 1 ianuarie 2020 consemnează consacrarea legislativă în: Africa de Sud,

fiecărui stat, de aici rezultând o foarte mare diversitate de legislații, care, adăugate dezvoltării contemporane, mișcărilor de populații, face din acest element de statut personal un teren deosebit de propice pentru multiplicarea conflictelor de legi” (I. Chelaru, A.-L. Chelaru, *Străinii în România. Regim juridic*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 266).

¹ Sistemele de drept naționale au opțiuni diferite cu privire la înțelesul noțiunii de căsătorie și cu privire la condițiile de validitate a căsătoriei. Pentru un tablou al principalelor reglementări, a se vedea, N.C. Aniței, *Convenția matrimonială în dreptul internațional privat român*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 8-10.

² Cu privire la diferența de sex în dreptul comparat, a se vedea, V. Pînzari, *Condiție de fond pozitivă la căsătorie în legislația Republicii Moldova*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Jurisprudentia*, nr. 2/2014, p. 108-116.

³ Pentru un tablou general al instituțiilor, a se vedea, C. Hageanu, *Scurte considerații privind căsătoria și concubinajul în lumina reglementărilor din noul Cod civil*, în *Jurnalul de Studii Juridice*, număr special, 2010, p. 443-452; S. Sztranyiczki, *Posibile considerații contributive privind necesitatea instituționalizării concubinajului în România*, în *Revista de Dreptul Familiei*, nr. 1/2020, p. 312-335; A.-C. Iordana, *Diferite forme ale cuplurilor necasatorite*, în *Law Annals from Titu Maiorescu University*, 2008, p. 147-176; Y. Favier, *La notion de couple de fait en droit français: „Concubinage” vs. PACS et mariage*, în *Actualidad Juridica Iberoamericana*, nr. 11/2019, p. 64-77; A. Devaux, *The New French Marriage in an International and Comparative Law Perspective*, în *Tulane Journal of International and Comparative Law*, nr. 1/2014, p. 73-106.

⁴ Cu privire la domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) 2016/1104, a se vedea, A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) n° 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles, 2021, p. 107-346.

⁵ În ce privește adopția, a se vedea, C.O. Mihăilă, *Adopția internațională. Interzicerea adopției de către persoanele de același sex. Rainbow families. O realitate încă de neacceptat?*, în *Revista de Dreptul Familiei*, nr. 2/2021, p. 279-314; pentru consecințe în planul filiației, în general, I. Théry, *Mariage et filiation pour tous. Une métamorphose inachevée*, Paris, Le Seuil, collection La République des idées, 2016; S. Romboli, *La protección de las parejas homosexuales frente a la discriminación en la evolución de la jurisprudencia del Tribunal Europeo pasado, presente y unas previsiones para el future*, în *Anales de derecho (Universidad de Murcia)*, nr. Extra 1/2020 (Ejemplar dedicado a: El TEDH en su sesenta aniversario), p. 13-18.

Germania, Argentina, Austria, Australia, Belgia, Brazilia, Canada, Columbia, Danemarca, Spania, S.U.A., Finlanda, Franța, Irlanda, Islanda, Luxemburg, Malta, Mexic (Mexic și 10 state federale), Norvegia, Noua Zeelandă, Țările de Jos, Portugalia, Regatul Unit și Irlanda de Nord, Suedia, Taiwan, Uruguay¹.

2.2. Parteneriatul civil

Principalele modele partenieriale naționale sunt parteneriatul-contract, parteneriatul-instituție și formula hibridă, care întrunește elemente din ambele categorii. În dreptul național, eterogenitatea este cuvântul de ordine, în ce privește consacrarea instituției, calificarea și regimul de parteneriat. Cu trimitere, la parteneriat, s-a afirmat că, «Din perspectiva legislației comparate, noțiunea de „parteneriat înregistrat” desemnează o formă de coabitare în afara căsătoriei, care, pentru a fi valabilă și producătoare de efecte juridice, implică îndeplinirea anumitor formalități, în special înscrierea într-un registru public. În cuprinsul legislațiilor naționale, instituția parteneriatului înregistrat este reglementată sub denumiri diferite: „parteneriat civil”, „uniune civilă”, „coabitare legală”, „pact civil de solidaritate” etc. »².

Parteneriatul civil/înregistrat reprezintă o opțiune legislativă, alături de căsătorie și este reglementat într-un număr considerabil de state europene, fie într-o singură variantă (între persoane de sex diferit/între persoane de același sex); fie în ambele variante. Parteneriatul civil experimentează lipsa reglementării (România, Rusia, Bulgaria, Letonia, Lituania, Polonia, Slovacia, Algeria, Camerun, Coasta de Fildeș, Egipt, Madagascar, Maroc, Tunisia, China, Turcia, Chile, Cuba, Japonia etc.), modelul bivalent (parteneriat între persoane de sex diferit și parteneriat între persoane de același sex – Franța, Belgia³, Luxemburg, Țările de Jos⁴, Grecia) ori univalent (parteneriat între persoane de același sex Austria, Italia, Anglia⁵, Scoția⁶, Malta⁷, Elveția⁸, Ungaria⁹). În trecut, țări ca Irlanda, Germania sau Elveția au reglementat parteneriatul

¹ M. Revillard, *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, Defrénois, Paris, 2020, p. 22; A.L. Calvo Caravaca, J. Carrascosa González, *Los matrimonios entre personas del mismo sexo en la Unión Europea*, în *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, nr. 700/2007, p. 443-446.

² În acest sens, C. Nicolescu, *Partenieriatele civile înregistrate – o necesitate normativă?*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 341.

³ G. Willems, *Registered Partnerships in Belgium*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, Intersentia, Cambridge, 2017, p. 386. Luxemburg a reglementat parteneriatul între persoane de sex diferit sau de același sex prin Legea din 9 iulie 2004, intrată în vigoare la 1 noiembrie 2004. Căsătoriile între persoane de același sex au fost legitime în anul 2015 (M. Revillard, *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé, op. cit.*, p. 233).

⁴ I. Sumner, *Registered Partnerships in the Netherlands*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, *op. cit.*, p. 124; D. Lima, *Registered Partnerships in Greece and Cyprus*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, *op. cit.*, p. 304-306.

⁵ A. Hayward, *Registered Partnership in England and Wales*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, *op. cit.*, p. 198.

⁶ Legea privind parteneriatul înregistrat între persoane de același sex a intrat în vigoare în Austria în 1 ianuarie 2010, iar căsătoria între persoane de același sex este permisă începând cu 1 ianuarie 2014. (M. Revillard, *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé, op. cit.*, p. 233); A. Hayward, *Registered Partnership in England and Wales*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, *op. cit.*, p. 198; K. McK. Norrie, *Registered Partnerships in Scotland*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, *op. cit.*, p. 231.

⁷ Legea din 14 aprilie 2014 a instituit o formă de uniune civilă pentru persoanele de același sex, iar din 2017 a fost reglementată căsătoria între persoane de același sex (M. Revillard, *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé, op. cit.*, p. 258-259).

⁸ Legea federală cu privire la parteneriatul înregistrat între persoane de același sex a fost publicată în Recueil Officiel nr. 2005 5685 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2007 (a se vedea, <https://www.fedlex.admin.ch/fr/home>, accesat la data de 2 septembrie 2023).

⁹ Parteneriatul înregistrat pentru persoane de același sex a fost introdus prin Legea din 20 aprilie 2009, care a intrat în vigoare în 1 iunie 2009 (M. Revillard, *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé, op. cit.*, p. 274).

exclusiv pentru persoanele de același sex; odată cu consacrarea căsătoriei între persoanele de același sex, nu mai pot fi încheiate parteneriate (2015, respectiv, 2017, 2022)¹.

Evocăm unul dintre cele mai cunoscute parteneriate înregistrate – *pactul civil de solidaritate*². Potrivit dreptului francez, pactul civil de solidaritate³ poate fi încheiat între persoanele fizice care au împlinit 18 ani, sunt de sex opus ori de același sex și care își organizează viața comună conform prescripțiilor legale (art. 515-1 C. civ.). Pactul civil de solidaritate este descris ca un *contract* care are rolul organizării vieții patrimoniale comune a membrilor cuplului, care nu înțeleg să își asume obligații decât pe un termen scurt⁴ (spre diferență de căsătorie, care presupune durabilitatea angajamentelor celor doi soți⁵). Este subliniată fragilitatea pactului, sub aspectul desfacerii acestuia. Voința unuia dintre parteneri este suficientă (cu notificare adresată partenerului prin executor judecătoresc, depusă la grefa instanței). De comun acord, partenerii pot proceda la desfacerea uniunii, cu depunerea declarației la grefă. Nicio procedură nu guvernează desfacerea parteneriatului – așa cum este cazul procedurii divorțului, pentru desfacerea căsătoriei. În același timp, pactul de solidaritate evocă starea civilă a persoanei, însă nu poate fi calificat nici drept căsătorie, nefiind supus cerințelor esențiale care dau unicitate instituției căsătoriei (de exemplu, condiția de formă a celebrării căsătoriei, conform procedurilor instituite de fiecare stat). Pactul de solidaritate constituie o *formă alternativă de conjugalitate*, o serie de elemente fiind preluate din instituția căsătoriei⁶.

Dreptul francez a intrat pe terenul legiferării parteneriatul în anul 1999 și a introdus norma de conflict după 10 ani. Norma conflictuală este permisivă, în sensul că instituie (prin *lex auctoritatis*) posibilitatea oricărei persoane de a încheia un pact civil de solidaritate, independent de faptul că legea națională prevede sau nu parteneriatul civil. Ulterior, a fost legiferată căsătoria între persoane de același sex, prin Legea nr. 2013-404 din 17 mai 2013 (care a introdus art. 202-1 în Codul civil francez). Norma de conflict în materia căsătoriei a fost modificată, sub aspectul condiției referitoare la sexul viitorilor soți, în anul 2014. Actualmente, conflictul de legi în materia condițiilor de fond la încheierea căsătoriei este reglementat în art. 202-1 alin. 1 C. civ. francez (se va aplica, distributiv, legea personală a fiecăruia dintre viitorii soți). Pentru a nu întâmpina impedimentul diferenței de sex (în legea personală), alin. 2 al art. 202-1 permite ca încheierea căsătoriei între persoane de același sex să aibă loc, dacă legea unuia dintre viitorii soți o prevede (legea personală, legea domiciliului sau legea reședinței). Așadar, aplicarea legii nu este distributivă, ci este alternativă, întrucât *lex causae* poate fi oricare dintre variantele din ambele alineate. Dacă primul alineat al art. 202-1 C. civ. francez instituie primatul legii personale, prin introducerea celui de al doilea alineat, cetățenia „a căzut

¹ B. Tobin, *Registered Partnerships in the Republic of Ireland*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 284. Germania a reglementat parteneriatul înregistrat, pentru cuplurile de același sex, prin Legea din 16 februarie 2001, care a intrat în vigoare la 1 august 2001. Parteneriatele nu mai pot fi înregistrate după 1 octombrie 2017, data la care a intrat în vigoare legea care consacră căsătoria între persoane de același sex.

² A se vedea și C. Jugustru, *Particularități ale instrumentarului voinței în statutul patrimonial al cuplurilor internaționale*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 1/2021, p. 499.

³ Danemarca a „inaugurat” noul model al uniunii de cuplu (parteneriatul înregistrat) în anul 1989. Prin Legea nr. 372/1989 a consacrat parteneriatele înregistrate, cadru legal deschis și cuplurilor formate din persoane de același sex (a se vedea, A. Motica, A.D. Muntean, *Pactele civile de solidaritate, necesitate sau pretext?*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 259). Efectele patrimoniale, precum și relațiile personale generate de pactele civile de solidaritate sunt prezentate pe larg, în Ph. Malaurie, H. Fulchiron, *La famille*, Defrénois, Paris, 2004, p. 167-177.

⁴ F. Dekeuwer-Défossez, *Pacs et famille, Retour sur l'analyse juridique d'un contrat controversé*, în *Revue trimestrielle de droit civil*, 2001, p. 529 și urm., apud S. Bernard, A. Oudaoud, *La singularité du Pacs*, 2013, material disponibil la adresa <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00850246/>, p. 4, accesat la data de 15 septembrie 2023.

⁵ P. Malaurie, H. Fulchiron, *La famille*, Defrénois, Paris, 2011, p. 50, n° 99, apud S. Bernard, A. Oudaoud, *La singularité du Pacs*, op. cit.

⁶ A se vedea, E. Steiner, *The spirit of the new French registered partnership law*, în *Child and Family Law Quarterly*, Vol. 12, no. 1/2000, p. 7-8.

de pe piedestal”¹ (pentru condițiile de fond ale căsătoriei) și este „*un element de rattachement parmi d'autres*”². Viitorii soți de același sex au alegere, între legea cetățeniei, legea domiciliului, legea reședinței – fiind suficient ca pentru oricare dintre ei, una dintre aceste legi să fie permisivă.

Modelul partenerial european se regăsește în Regulamentul (UE) 2016/1104³. „Parteneriatul înregistrat” este un „regim de viață comun între două persoane, prevăzut de lege, a cărui înregistrare este obligatorie în temeiul respectivei legi și care îndeplinește formalitățile juridice impuse de respectiva lege pentru constituirea sa” (art. 3 alin. 1 lit. a). Dreptul european se raportează la regimul juridic pe care dreptul național (care reglementează instituția parteneriatului) îl stabilește, iar înregistrarea parteneriatului este obligatorie. Este o dispoziție legală care are în vedere regimul neomogen al parteneriatului civil și inexistența unui tipar cu vocație universală de aplicare. Calificarea primară⁴ a noțiunii de „parteneriat înregistrat” constituie o chestiune prealabilă determinării efectelor patrimoniale. Considerentul 21 din Regulamentul (UE) 2016/1104 menționează că prevederile sale nu se aplică existenței, valabilității sau recunoașterii parteneriatului: „Prezentul regulament ar trebui să nu se aplice altor chestiuni prelabile, precum existența, valabilitatea sau recunoașterea unui parteneriat înregistrat, care intră sub incidența dreptului intern al statelor membre, inclusiv a normelor acestora de drept internațional privat”.

2.3. Interogații privind recunoașterea uniunilor de cuplu

La momentul la care va fi legiferat parteneriatul civil/înregistrat în țara noastră (ca urmare a condamnării în *Buhuceanu*) una dintre problemele care trebuie „rezolvate” este recunoașterea uniunilor de cuplu netraditionale. Pot fi recunoscute căsătoriile sau parteneriatele înregistrate, între persoane de același sex încheiate valabil în străinătate?⁵ Conform dreptului român, „căsătoriile dintre persoane de același sex, încheiate sau contractate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini, nu sunt recunoscute în România” (art. 277 alin. 2 C. civ.)⁶. De asemenea, parteneriatele civile dintre persoane de sex opus sau de același sex încheiate sau contractate în străinătate fie de cetățeni români, fie de cetățeni străini nu sunt recunoscute în

¹ E. Pataut, *La nationalité en déclin*, Éditions Odile Jacob, Paris, 2014, p. 42, *apud* C. Reitzer, *Contribution à l'étude de la méthode de la reconnaissance: l'exemple de la circulation du statut de couple*, thèse, Université Paris 2 Panthéon-Assas, 2019, p. 70.

² C. Reitzer, *Contribution à l'étude de la méthode de la reconnaissance: l'exemple de la circulation du statut de couple*, *op. cit.*, p. 70.

³ Regulamentul (UE) 2016/1104 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate a fost publicat în JO L 183/30 din 8.07.2016. Cooperarea judiciară europeană se desfășoară în formă consolidată, iar țara noastră nu este parte la acest mecanism.

⁴ Calificarea este definită în doctrină ca operațiune logico-juridică de descifrare a sensului noțiunilor juridice care exprimă conținutul și legătura normei conflictuale, de interpretare a noțiunilor și, în final, de încadrare într-o categorie juridică – în raport cu un sistem de drept [a se vedea, I. Macovei, N.R. Dominte, comentariul art. 2558 C.civ., în F.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Volumul II, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 2556].

⁵ Recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex generează un evantai de probleme, iar soluțiile nu sunt unitare. Exemplificativ, a se vedea, E. Tăvală, *Recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 402-412; Y. Heyraud., *Ordre public international et mariage: entre tradition et instrumentalisation*, în *Revue juridique de l'Ouest*, n° Spécial, 2016, *Le couple en droit international privé. Première journée de droit international privé Bertrand d'Argentré*, p. 83-108; R. Arias Aldariz, C. Fuentes Gómez, V. Gómez Nuño, L. González Alonso, R. Hernández Domínguez, J. Maury-Verdugo Fernández, Al. Moreno Carrasco, C. Mosteiro Cadaval, M. Aránzazu Oliver Ortega, *Principio de reconocimiento mutuo y libre circulación de personas en la Unión Europea: especial atención a familias LGBTIQ. Principle of Mutual Recognition and Free Movement of Persons in the European Union: Special Attention to lgbtiq Families*, în *Ars Iuris Salmanticensis*, vol. 10/2022, p. 51-94; K. Bicz, *Free movement of people in the European Union and recognition of same-sex marriages on the example of Poland, Ireland and France*, în *Journal of Awareness*, (JoA), nr. 1/2021, :29-37.

⁶ Cu privire la condițiile de fond și de formă ale încheierii căsătoriei în dreptul internațional privat român, a se vedea, C.-P. Buglea, *Dreptul internațional privat român – din perspectiva reglementărilor europene aplicabile în domeniu și a noului Cod civil român*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 153-155.

România (art. 277 alin. 3 C. civ.). Cele două alineate sunt texte de ordine publică în dreptul internațional privat și dau loc reflecției cu privire la soluțiile posibile, în două ipoteze.

Interogația în raport cu dreptul român este similară interogației din dreptul francez, anterior legiferării din 2013. Din perspectiva dreptului internațional privat se va pune problema calificării instituției, știut fiind că, îndeobște, categoriile juridice ale forului sunt lărgite (pentru a încorpora instituții străine care nu se regăsesc în dreptul intern). S-a menționat, la acea vreme, că dreptul francez (ca drept al forului) pune la dispoziție instituția căsătoriei, pe care o lărgeste, pentru a accepta căsătoria poligamă, chiar dacă dreptul intern interzice o astfel de uniune: „Este foarte tentant să se urmeze aceeași logică în ceea ce privește căsătoria homosexuală. Însă în cazul poligamiei, nu există niciun dubiu că este o căsătorie: este vorba pur și simplu de multiplele legături care contrastează cu natura monogamă a căsătoriei franceze. Acest lucru nu este valabil pentru o uniune între două persoane de același sex. Nu mai este vorba de o simplă adaptare sau lărgire a unor categorii de drept intern în scopul de a încorpora anumite forme particulare de căsătorie: în acest caz, este o data din nou însăși definiția căsătoriei care este pusă în discuție”¹.

Considerăm că, în lumina jurisprudenței europene, anumite efecte ale acestor uniuni trebuie recunoscute în dreptul român, ordinea publică europeană fiind integrată ordinii publice de drept internațional privat. Mecanismul de protecție a drepturilor fundamentale acționează ca un „corectiv”, în favoarea protecției dreptului la viață privată și de familie, consacrat de art. 8 al Convenției².

Concluzii

„La famille est liée à la vie et à la mort, à la vie plus qu'à la mort, à la vie paisible plus qu'aux drames. Le cycle d'une vie harmonieuse s'accomplit dans la famille et sa propagation: l'homme naît dans une famille, en fonde une autre qui plus tard en constituera de nouvelles. Autrefois, il mourait dans la famille de ses enfants ; la boucle était bouclée”³. Problematika vieții de familie este o constantă a timpurilor și un pilon al actualității juridice. Interogația prezentului privește forma adecvată de recunoaștere și de protecție juridică pentru cuplurile de același sex în dreptul român. Parteneriatul civil/inregistrat și căsătoria sunt opțiunile spre care se poate îndrepta legiuitorul național. Uniunea liberă nu prezintă interes, întrucât sunt vizate uniunile de cuplu instituționalizate, al căror regim juridic este detaliat în dreptul național. Concubinajul nu se bucură, la acest moment, de simpatia legiuitorului – este consacrat într-un număr redus de state (unele dintre acestea, deși îl enunță, nu prevăd un regim de cuplu)⁴.

Cel mai probabil, ca urmare a soluției în cauza *Buhuceanu și alții c. României*, legiferarea se va îndrepta spre o nouă formă a uniunilor de cuplu, alături de căsătoria heterosexuală. Nu credem că legiuitorul va opta pentru căsătoria între persoane de același sex, ci pentru

¹ H. Fulchiron, National Report: France, *Same-sex Marriage in French Law: Rejection and/or Recognition?*, în *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law*, nr. 1/2011, p. 138.

² Exemplificativ, în *Karner c. Austriei* s-a ridicat problema recunoașterii beneficiului contractului de locațiune având ca obiect locuința comună după decesul partenerului homosexual, în contextul art. 8 și 14 din Convenție (drept nerecunoscut de autoritățile austriece de la acea vreme). În cauza *Wagner și J.M.W.L./Luxemburg*, Curtea a considerat că, în anumite circumstanțe, refuzul de a recunoaște o adopție nu este compatibil cu obligația statelor de a proteja viața privată și de familie a persoanelor fizice (judecătorul luxemburhez nu poate ignora un statut valabil creat în străinătate și care corespunde unei vieți de familie, în sensul art. 8).

³ Ph. Malaurie, L. Aymès, *Droit de la famille*, 6e édition, LGDJ, Paris, 2018, p. 17.

⁴ M. Avram, *Regimuri patrimoniale în cazul cuplurilor din afara căsătoriei*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 42-56; S. Marino, *Strengthening the European Civil Judicial Cooperation: The Patrimonial Effects of Family Relationships*, în *Cuadernos de Derecho Transnacional*, nr. 1/2017, p. 275-279; L. Rademacher, *Changing the Past: Retroactive Choice of Law and the Protection of Third Parties in the European Regulations on Patrimonial Consequences of Marriages and Registered Partnerships*, în *Cuadernos de Derecho Transnacional*, nr. 1/2018, p. 7-18. Cu privire la situația în dreptul român, a se vedea, L. Irinescu, *Familia și viața de familie în sistemul de drept românesc. E timpul pentru o schimbare?*, în *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, Seria Științe Juridice*, nr. 2/2020, p. 66-69.

parteneriatul civil¹. Dacă va proceda astfel, va fi preferabil ca, odată cu regimul de drept substanțial, să fie adoptată și norma conflictuală, în scopul coordonării acestora. Vor exista, cu certitudine, solicitări de încheiere a parteneriatului civil, pe teritoriul țării noastre, în prezența elementului de extraneitate (cetățenia străină a unuia sau a ambilor parteneri, reședința obișnuită în străinătate pentru unul sau pentru ambii parteneri etc.). De asemenea, se va ridica problema recunoașterii validității sau efectelor parteneriatelor încheiate în străinătate.

Bibliografie:

1. Aniței N.C., *Convenția matrimonială în dreptul internațional privat român*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 8-10.
2. Avram M., *Regimuri patrimoniale în cazul cuplurilor din afara căsătoriei*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 42-56; S. Marino, *Strengthening the European Civil Judicial Cooperation: The Patrimonial Effects of Family Relationships*, în *Cuadernos de Derecho Transnacional*, nr. 1/2017, p. 275-279.
3. Arias Aldariz R., C. Fuentes Gómez, V. Gómez Nuño, L. González Alonso, R. Hernández Domínguez, J. Maury-Verdugo Fernández, Al. Moreno Carrasco, C. Mosteiro Cadaval, M. Aránzazu Oliver Ortega, *Principio de reconocimiento mutuo y libre circulacion de personas en la Union Europea: especial atencion a familias LGBTIQ. Principle of Mutual Recognition and Free Movement of Persons in the European Union: Special Attention to lgbtiq Families*, în *Ars Iuris Salmanticensis*, vol. 10/2022, p. 51-94.
4. Bacaci Al., *Raporturile patrimoniale în dreptul familiei*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 3.
5. Bernard S., A. Oudaoud, *La singularité du Pacs*, 2013. // <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00850246/>, p. 4 (Accesat la data de 15 septembrie 2023).
6. Bicz K., *Free movement of people in the European Union and recognition of same-sex marriages on the example of Poland, Ireland and France*, în *Journal of Awareness, (JoA)*, nr. 1/2021, :29-37.
7. Buglea C.-P., *Dreptul internațional privat român – din perspectiva reglementărilor europene aplicabile în domeniu și a noului Cod civil român*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 153-155.
8. Bonomi A., P. Wautelet, *Le droit européen des relations patrimoniales de couple. Commentaire des Règlements (UE) n° 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles, 2021, p. 107-346.
9. Calvo Caravaca A.L., J. Carrascosa González, *Los matrimonios entre personas del mismo sexo en la Unión Europea*, în *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, nr. 700/2007, p. 443-446.
10. CEDO, *Fretté*, par. 42; CEDO, *Odièvre c. Franței* [MC], par. 44-49; *Evans c. Regatului Unit* [MC], par. 77, CEDO 2007; *Dickison c. Regatului Unit* [MC], par. 78, CEDO 2007.
11. Chelaru, A.-L. Chelaru, *Străinii în România. Regim juridic*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 266.
12. Devaux A., *The New French Marriage in an International and Comparative Law Perspective*, în *Tulane Journal of International and Comparative Law*, nr. 1/2014, p. 73-106.
13. Dekeuwer-Défossez, *Pacs et famille, Retour sur l'analyse juridique d'un contrat controversé*, în *Revue trimestrielle de droit civil*, 2001, p. 529.
14. European Court of Human Rights. Fourth Section, CASE OF BUHUCEANU AND OTHERS V. ROMANIA. (Applications nos. 20081/19 and 20 others). // <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-224774%22%5D%7D> (Accesat la data de 3 septembrie 2023).
15. *Goodwin c. Regatului Unit*, pct. 90; *Pretty c. Regatului Unit*, nr. 2346/02, pct. 71, CEDO 2002-III). *X, Y și Z c. Regatului Unit*, 1997, par. 44; *Fretté c. Franței*, par. 41; *Goodwin c. Regatului Unit*, par. 85.

¹ Ne raportăm la „parteneriatul civil” întrucât aceasta este formularea dreptului pozitiv român (art. 277 alin. 3 C. civ.). De altă parte, sunt argumente și pentru sintagma „parteneriat înregistrat”. Reținem una dintre modalitățile uzuale de formalizare a parteneriatului – înregistrarea la autoritatea competentă. Rolul termenului „înregistrat” este de a face diferența între parteneriat și celelalte două uniuni de cuplu: căsătoria și concubinajul. Considerăm că ar fi rezonabil ca *formalitatea celebrării să fie rezervată căsătoriei*, parteneriatul urmând altă cale de oficializare. Legătura între membrii cuplului (chiar dacă există *de facto*), ar putea fi oficializată prin înregistrarea parteneriatului

16. Hayward A., *Registered Partnership în England and Wales*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 198.
17. Hageanu A., *Scurte considerații privind căsătoria și concubinajul în lumina reglementărilor din noul Cod civil*, în *Jurnalul de Studii Juridice*, număr special, 2010, p. 443-452.
18. Heyraud Y., *Ordre public international et mariage: entre tradition et instrumentalisation*, în *Revue juridique de l'Ouest*, n° Spécial, 2016, *Le couple en droit international privé. Première journée de droit international privé Bertrand d'Argentré*, p. 83-108.
19. Jugastru C., *Particularități ale instrumentarului voinței în statutul patrimonial al cuplurilor internaționale*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 1/2021, p. 499.
20. Fulchiron, National Report: France, *Same-sex Marriage in French Law: Rejection and/or Recognition?*, în *American University Journal of Gender, Social Policy & the Law*, nr. 1/2011, p. 138.
21. Favier Y., *La notion de couple de fait en droit français: „Concubinage” vs. PACS et mariage*, în *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, nr. 11/2019, p. 64-77:
22. Iordana A.-C. *Diferite forme ale cuplurilor necasatorite*, în *Law Annals from Titu Maiorescu University*, 2008, p. 147-176.
23. Irinescu M., *Familia și viața de familie în sistemul de drept românesc. E timpul pentru o schimbare?*, în *Analele Stiintifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, Seria Științe Juridice*, nr. 2/2020, p. 66-69.
24. Larralde J.-M., *Famille et Convention européenne des droits de l'homme*, în J.-M. Larralde, M.-J. Redor-Fichot (dir.), *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, nr. 11/2013, *Le droit de la famille en (r)évolutions*, p. 22-24.
25. Lima A., *Registered Partnerships in Greece and Cyprus*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 304-306.
26. Motica A., A.D. Muntean, *Pactele civile de solidaritate, necesitate sau pretext?*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 259).
27. Mihăilă C.O., *Adopția internațională. Interzicerea adopției de către persoanele de același sex. Rainbow families. O realitate încă de neacceptat?*, în *Revista de Dreptul Familiei*, nr. 2/2021, p. 279-314.
28. Malaurie Ph., H. Fulchiron, *La famille*, Defrénois, Paris, 2004, p. 167-177.
29. Malaurie O., H. Fulchiron, *La famille*, Defrénois, Paris, 2011, p. 50, n° 99, apud S. Bernard, A. Oudaoud, *La singularité du Pacs*, op. cit.
30. Malaurie Ph., L. Aymès, *Droit de la famille*, 6e edition, LGDJ, Paris, 2018, p. 17.
31. Macovei A., N.R. Dominte, comentariul art. 2558 C.civ., în F.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Volumul II, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 2556.
32. McK. Norrie J., *Registered Partnerships in Scotland*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 231.
33. Nicolescu A., *Parteneriatele civile înregistrate – o necesitate normativă?*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 341.
34. Pataut A., *La nationalité en déclin*, Éditions Odile Jacob, Paris, 2014, p. 42, apud C. Reitzer, *Contribution à l'étude de la méthode de la reconnaissance: l'exemple de la circulation du statut de couple*, thèse, Université Paris 2 Panthéon-Assas, 2019, p. 70.
35. Pînzari V., *Condiție de fond pozitivă la căsătorie în legislația Republicii Moldova*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Jurisprudentia*, nr. 2/2014, p. 108-116.
36. Romboli S., *La protección de las parejas homosexuales frente a la discriminación en la evolución de la jurisprudencia del Tribunal Europeo pasado, presente y unas previsiones para el future*, în *Anales de derecho (Universidad de Murcia)*, nr. Extra 1/2020 (Ejemplar dedicado a: El TEDH en su sesenta aniversario), p. 13-18.
37. Rademacher L., *Changing the Past: Retroactive Choice of Law and the Protection of Third Parties in the European Regulations on Patrimonial Consequences of Marriages and Registered Partnerships*, în *Cuadernos de Derecho Transnacional*, nr. 1/2018, p. 7-18.
38. Reitzer A., *Contribution à l'étude de la méthode de la reconnaissance: l'exemple de la circulation du statut de couple*, op. cit., p. 70.
39. Revillard N., *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, op. cit., p. 233).
40. Revillard M., *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, op. cit., p. 258-259).

- 41.Revillard M., *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, op. cit., p. 274).
- 42.Revillard M., *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, Defrénois, Paris, 2020, p. 22;
- 43.Revillard M., *Les régimes patrimoniaux des couples en droit international privé, européen et comparé*, op. cit., p. 233).
- 44.Steiner A., *The spirit of the new French registered partnership law*, în *Child and Family Law Quarterly*, Vol. 12, no. 1/2000, p. 7-8.
- 45.Sumner B., *Registered Partnerships in the Netherlands*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 124.
- 46.Sztranyiczki S., *Posibile considerații contributive privind necesitatea instituționalizării concubinajului în România*, în *Revista de Dreptul Familiei*, nr. 1/2020, p. 312-335.
- 47.Théry I., *Mariage et filiation pour tous. Une métamorphose inachevée*, Paris, Le Seuil, collection *La République des idées*, 2016.
- 48.Tăvală A., *Recunoașterea căsătoriei între persoane de același sex in jurisprudenta Curții Europene a Drepturilor Omului*, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018, p. 402-412.
- 49.Tobin A., *Registered Partnerships in the Republic of Ireland*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, op. cit., p. 284.
- 50.Willems A., *Registered Partnerships in Belgium*, în J.M. Scherpe, *The Future of Registered Partnerships. Family Recognition Beyond Marriage?*, Intersentia, Cambridge, 2017, p. 386.

Copyright©Călina JUGASTRU, 2024.

Contacts/Contacte/ Контакты:

Prof. univ. dr. **Călina-Felicia JUGASTRU**
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu,
Facultatea de Drept.
Calea Dumbrăvii, nr. 34, Sibiu, 550324, România.

E-mail: calina.jugastru@ulbsibiu.ro
<https://orcid.org/0009-0007-8253-4880>
<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2024.19-1.02>